2008 жыл , 22-чи МАРТ, ШАБАТ КЮН. № 56 (17907)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

А.О. Табуховну Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Болдургъан жетишимлери эмда кёп жылланы ахшы ишлет келгени ючюн **ТАБУХОВ Аслангери Ордашуковични** – Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишлерини министерстосуну экономика амалыкъчылыкъгъа къажау кюрешиу жаны бла управлениясыны начальнигин - Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти **А. КАНОКОВ.**

Нальчик шахар, 2008 жылда 14-чю мартда, № 38-УП

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы къурулушчусу» деген атны атауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Къурулушну айнытыугъа къыйын салгъанлары эм кёп жылланы ахшы ишлегенлери ючюн «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы къурулушчусу» деген атны атаргъа:

КУЛЬТЕРБАЕВ Хачим Мачраиловичге – жууаплылыгъы чекленнген «Отделстроймонтаж» обществону генеральный директоруна

НАСТАЛАНЫ Магометни жашы Алийсолтанны- жууаплылыгъы чекленнген «АССО» обществону директоруна

ЭРИСТОВ Мухамед Хажмуратовичге – жууаплылыгъы чекленнген «Отделстроймонтаж» обществону генеральный директоруна.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти **А.КАНОКОВ.**

Нальчик шахар,2008 жылда 17-чи мартда, №41-УП

ЖЫЙЫЛЫУ

Тамамланнган жумушланы тинтгендиле, жангы борчла салгъандыла

Тюнене Нальчикде «Единая Россия» Битеуроссей политика партияны Юг регионла аралы Координация Советини (МКС) уллу жыйылыуу болгъанды. Аны ишине РФ-ни Президентини Юг федеральный округда полномочный келечисинде Ич политика жаны бла департаментни башчысыны заместители Михаил Филиппов, КъМР-ни Парламентини Председатели Бечелланы Илияс, КъМР-ни Правительствосуну Председатели Андрей Ярин, КъМР-ни Президентини Администрациясыны башчысы Альберт Кажаров, Россейни Къырал Думасыны депутатлары, партияны Адыгея, Дагъыстан, Ингушетия, Къабарты-Малкъар, Къалмукъ, Къарачай-Черкес, Север-Осетия, Чечен республикалада, Краснодар, Ставрополь крайлада, Астрахань, Волгоград, Ростов областьлада регион бёлюмлерини келечилери къатышхандыла. Ала Къырал Думагъа депутатланы эмда РФ-ни Президентин айырыу кампаниялагъа партияны регион бёлюмлери къалай къатышханларына, партияны оноуларын толтруруда регион политика советле бла фракцияла бирге къалай ишлегенлерине,Юг федеральный округда муниципальный айырыуланы итогларына къарагъандыла, регион бёлюмле 2007жылда партияны ишин къалай къурагъанларын, жаш тёлю политиканы кадрла бла байламлы къурау эм идеология борчларын сюзгендиле.

Жыйылыуну Юг регионла аралы Координация Советни башчысы Валерий Гальченко бардыргъанды. Ол «Единая Россияны» Север Осетия-Алания эм Ингушетия республикалада бёлюмлерини башчыларына айырылгъан Людмила Токаеваны бла Марьям Амриеваны алгъышлагъанды. Быллай жыйылыу бизни республикада бошдан бардырылмагъанын айтып, мында партия иш тап къуралгъанын белгилегенди.

Координация Советни ишине КъМР-ни Президенти Арсен Каноков да келирге деп тура эди да, къырал жумушладан ычхыналмагъанды. Алай форумгъа къатышханлагъа алгъышлау сёзюн жазып жибергенди. Аны Альберт Кажаров окъуугъанды. Президент сыйлы къонакълагъа быллай магъаналы жыйылыуну бардырыргъа бизни аламат республикабызны сайлагъанлары ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди, ишлери жетишимли болурун сюйгенин билдиргенди.

Валерий Гальченко андан ары сёзюнде партияны магъанасы арт эки жылны ичинде иги да ёсгенин, анга озгъан айырыуланы итоглары шагъатлыкъ этгенлерин белгилегенди. Ол а жер- жерледе партияны бёлюмлери иги ишлегенлерин кёргюзтеди.Айырыуланы итоглары юсларинден айта, Магас, Нальчик эм Астрахань шахарла ахшы кёрюмдюле болдургъанларын чертгенди.

Жыйылыуда Координация Советни башчысыны заместителлери Николай Панков, Ильяс Муслимов, Сергей Поляков, Руслан Хаджебиеков эм башхала сёлешгендиле

Жыйылыуну ахырында РФ-ни Юг федеральный округда субъектларини къырал властьларыны законодательный органларында «Единая Россия» фракцияны башчыларыны Координация Совети къуралгъанды, дагъыда башха вопросларгъа къаралгъанды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

СУРАТЛАДА: Координация Советни жыйылыууну президиуму; залда олтургъанла.

Суратланы автор алгъанды.

КъМР-ни Парламентинде

Посланияда белгиленнген затланы асламысы толтурулгъандыла

Билдиргенибиза, КъМР-ни Парламентини орта кюн болгъан жыйылыууну повесткасы бек уллу болгъанды. Алай анда белгиленнген вопрослагъа кёчерни аллында законла чыгъарыучу органны башчысы Бечелланы Илияс депутат Руслан Карагулову туугъан кюню бла алгъышлагъанды.

Андан сора депутатла кадрла бла байламлы вопросха кёчгендиле эмда Май районну 2-чи номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына Атаккуланы Руслан, Элбрус районну 2-чи сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына уа Газаланы Хадис салынырларына ыразылыкъларын бергендиле.Ызы бла республиканы шахар округларыны бла муниципальный районларыны жер-жерли администрацияларыны башчыларын сайлар муратда конкурс бардырыу жаны бла конкурс комиссияны членлерин айыргъандыла.

Экономиканы айнытыуну эм сатыу-альыну министри Мусукланы Алийни кёргюзтюую бла жыйылыуда «2007-2011 жыллада КъМР-ни социальный-экономика айнытыуну программасыны юсюнден» законопроектге къаралгъанды эмда ол экинчи окъулууунда къабыл этилгенди. Аны баш борчлары - файдалары жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемине жетмегенлени санын азайтыуду, республикада демография болумну игилендириудю, урунууну рынокгун эм республиканы кадрла бла онгун кючлендириудю, адамланы жашау журтла бла жалчытыуду, башчылыкъ этиную хайырлылыгъын кётюрююдю.

МВД-ны иши бла байламлы эки программаны юсларинден законопроектлени къабыл этиуге жетгенде, уллу даулашла чыкъгъандыла. Сёз «Къабарты-Малкъар Республикада 2008-2010 жыллада терроризмден эм экстремизмден сакъланыуну» эмда «2008-2010 жыллада Къабарты-Малкъар Республикада право низамгъа бузукълукъ этиуню профилактикасыны» программаларыны юсларинден барады. Аланы сюзюуге РФ-ни Ич ишлерини министерстосуну Жамауат къоркъуусузлукъ жаны бла департаментини таматасы Сергей Недосейкин да къатышханды. Ол, программаланы къабыл этиу асыры созулгъанын эсгертип, аланы мычымай бегитирге кереклисин чертгенди. Нек дегенде ала милицияны, артыкъда участковыйлени, урунуу болумларын, керекли техника, оборудование бла жалчытылыныларын игилендирирге болушурукъдула. Ол а бусагъатда республикагъа бек керек болуп турады.

Бечелланы Илияс депутатланы бу ишге тири къатышыргъа, милициягъа болушуучу амалларын табаргъа чакъыргъанды. Депутат Владимир Сохов милицияда кадрланы профессионал усталыкълары бла байламлы вопросну кётюргенди. Людмила Федченко программада бла байламлы законопроектле аллай бир заманны къабыл этилмей тургъанларыны сылтауларын ангылатханды. Ахырында аланы къабыл кёрюрге оноу этилгенди.

Урунууну эм социальный айнытыуну министри Тюбейланы Альберт депутатланы «Къабарты-Малкъар Республикада жашагъанланы бир къауумуна къырал социальный болушлукъ бериуню юсюнден» КъМР-ни Законуна тюрлениуле киийириуню юсюнден законопроект бла шагъырей этгенди. Анда сёз коммунальный жумушла ючюн хакъны тёлергге ахча берилген граждланы юсларинден барады. Министерство аны 200 сом ёлчемде тохташтырыргъанды. Депутатланы бир - бирлери аны бек азгъа санагъандыла. Алай Правительствону Председатели Андрей Ярин анга дагъыда быптырдан къалгъан 100 сом къошулгъанын эмда келир жыл ол ёсе барлыгъын ангылатхандан сора документ къабыл этилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Жамауатны эм хар адамны да тынчлыкъларын сакълар муратда

Тюнене КъМР-ни Экономика эм жамауат къоркъуусузлукъ жаны бла советни башчысы Олег Шандиров журналистле бла тюбешгенди эмда республиканы къырал власть органлары терроризмни бла экстремизмни жолларын кесиу жаны бла не мадарла этгенлерин билдиргенди.

Терроризмге къажау регион комиссияны къуралыуу да аллай мадарладан бири болгъанды. Анга Къабарты-Малкъарны Президенти Арсен Каноков кеси башчылыкъ этеди. Аны аппараты уа Экономика эм жамауат къоркъуусузлукъ жаны бла советдеди.

Комиссияны озгъан жылда ишини юсюнден айта, Олег Лионович ол «Терроризмге къажау кюреши юсюнден» Федеральный законнга, РФ-ни Президентини Терроризмге къажау мадарланы юсларинден» Указына, 2007 жылгъа жарашдырылгъан планнга эмда республикада халны тюрлениуюне кёре бардырылгъанын чертгенди. Комиссияны башчылыгъы бла 2007 жылда право низамны сакълаучу эмда толтруучу властьны республикалы органларыны бу проблеманы къурутуу жаны бла бирге ишлеюню КъМР-ни Президенти къабыл кёрген комплекс планы жашауда бардырылгъанды.

Битеу да жылны ичинде комиссия он кере жыйылгъанды эмда республикада дин тутуу бла байламлы халгъа, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну «Энчи магъаналы, артыкъда къоркъуулу объектлени, адамла аслам жыйылгъан жерлени къоркъуусузлукъларын сакълауну жалчытыуну юсюнден» бегими къалай толтурулгъанына, от тюшюуден чыкъгъан къоркъууну азайтыуну, санаторий-курорт комплексни объектлерини къоркъуусузлукъларын жалчытыуну, сауутланы законсуз сатыу бла кюрешген аманлыкъчы къауумланы ачыкъ-лау эм аланы жолларын кесиу жаны бла къаллай мадарла этерге боллугъуна эм жамауатны, хар адамны да къоркъуусузлугъун жалчытыу бла байламлы дагъыда кёп башха вопрослагъа къарагъанды.

Олег Шандиров Терроризмге къажау комиссияла республиканы битеу шахарларында бла районларында къуралгъанларын эм ала жер-жерли самоуправленияны органлары бла бирге терроризмден бла экстремизмден сакъланыуну мадарларын этедиле, стратегия, социальный жаны бла да магъаналы объектлени, адамла кёп санда жыйылыучу жерлени къоркъуусузлукъларын жалчытыу жаны бла ишни жетишимли бардыргъанларын чертип айтханды.

Терроризмге бла экстремизмге къажау кюреш къаллай баргъанына, аладан сакъланыу, аланы жолларын икесиу жаны бла къаллай мадарла этилгенлерини юсюнден халкъгъа дайымда хапар билдирип туруу кыырал властьны органларыны бла борчларындан бири болгъанын эстертип, Олег Лионович быллай шартла келтиргенди. Быллыр ол темагъа атаып 200-ден артыкъ материал чыкъгъанды. Газетледе, телевиденияда бла радиода жууаплы организацияланы бла ведомстволану келечилери бла бардырылгъан пресс-конференцияланы, брифингени, «тёгерек столланы» эм тюбешиулени юсларинден жазылгъанды, репортажла берилгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ОКЪУТУУ

ЕГЭ-де не жангылыкъла бардыла?

Бу кюнледе Нальчикде 2008 жылда бир къырал экзаменни бардырыуну энчиликлерин сюзгендиле. Аны бла байламлы жыйылыугъа Къабарты-Малкъарны билим бериу эм илму министри Сафарби Шхагапсоев, аны орунбасарлары эм республиканы районларыны билим бериу управленияларыны башчылары къатышхандыла.

Жыйылыуда юч вопрос сюзюлгенди: 2008 жылда бир къырал экзаменни бардырыуну энчиликлери эм ол жаны бла кийирилген жангылыкъла; билим бериу учреждениялары «Билим бериу» миллет проектни чеклеринде бардырылгъан конкурсха къатышыргъа берилген заявкаларын техника экспертиза этиую итоглары; «Билим бериу» миллет проектни жашауда бардырыуда баш борчла.

Жыйылыуну Сафарби Шхагапсоев ачханды эм бардыргъанды. Ол бир къырал экзамен бериуде бийыл кийирилген жангылыкъланы юсларинден кысыча айтханды. Аны билдиргенине кёре, бийыл школланы бошаырыкъла математикадан бла орус тилден экзаменлени борч халда берликдиле. Литература ол сандан кетерилгенди. ЕГЭ-де эки алгъандан сора окъуучуну белгисин тюрлендирирге неда анга аттестат берир онг болмазлыгъын бек магъаналы жангылыкъныча белгилегенди министр.

Ызы бла министерствону управлениясыны таматасы Жапплуланы Тамара юсюнбюздеги жылда бир къырал экзамен къалай бардырылгъаныны юсюнден жыйылгъанлагъа толу айтып ангылатханды. Аны билдиргенине кёре, бийыл Къабарты-Малкъарда бу экзаменни онюч предметден берликдиле, ол санда математикадан, орус тилден, литературадан, физикадан, химиядан, биологиядан, географиядан, Россейни историясындан, обществознаниядан, тыш къыраллы тилледен, информатикадан, информация коммуникациялы технологияладан эм, субъектни кесини оноуына кёре, дагъыда бир предметден.

Школну бошагъанла беш экзамен берирге борчлудула. Аладан экисин борч халда, ючюсюн а неслерини сайламларына кёре. Республиканы Билим бериу эм илму министерстосуну энтта да бир экзамен къошаргъа эркинлиги барды. Алай битеу экзаменлени саны алтыдан озмазгъа керекди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Себеплик

Стипендияла аллыкъланы тизмеси къабыл этилгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу культурада бла искусствода ишлегенлени араларында КъМР-ни 2008 жылда къырал стипендиясын аллыкъланы тизмесин къабыл кёргенди.

Республиканы Правительствосуну оноуу бла 600 адам 400 сом ёлчемде къырал болушлукъ аллыкъды. Аланы араларында жер-жерли миллет театрлары, академия эм фольклор-этнография ансамбльлени артистлери, жазыучула, художникле, кинематографистле, композиторла, архитекторла, кёлдан устала, студентле да бардыла.

Аллай стипендияла КъМР-ни Президентини «Къабарты-Малкъар Республикада культурада бла искусствода ишлегенлеге къырал стипендияланы тохташтырыуну юсюнден» Указы бла 1996 жылдан бери ай сайын бериледиле.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Промышленность

Къурулуш материалла чыгъарыугъа - баш магъана

Бахсан район асламысында эл мюлк бла юрешгенликге, мында промышленность производствону айнытыугъа да уллу зс бурулады. Биринчиден, ол аны экономикасында магъаналы жер алады.

Районда кеслерини атларын билдире башлагъан, борчларын толтуралгъан предприятияла бардыла. Озгъан жылны итогларына кёре, чекленнген жууаплылыкълары болгъан «Карат» эм «Каббалкгибрид» обществода алгъа чыкъгъандыла, аладан биринчиси - 19,4, экинчиси 17 миллион сом багъасы продукция чыгъаргъандыла. Битеу алып айтханда уа, районну промышленность предприятияларыны ючюнден бла 61 миллион сом багъасындан аслам продукция чыгъарылгъанды, ол а прогноз кёрюмдюден эсе 24,7 процентге кёпдю. Быллай кёрюмдюге зс бурурчады: промышленность производствону бёлюмлерини ачыларындан инвестиция салымланы ёлчеми, 2006 жылда болгъанындан эсе, экю бла жарым кереден асламгъа ёсгендиле эм ючю миллион сомгъа жетгендиле.

Алай бахсанчыланы аны бла чекленирге акъыллары жокъду. Район администрацияда промышленность бёлюмню ишине къарауучу «Муниципальный ырысхыгъа башчылыкъ этиу жаны бла комитет» деген муниципальный учреждениясы таматасы Белял Хашкулов бизге билдиргеннге кёре, промышленность производствону бу эки жылда тутхучлу айнытыуну жоллары белгиленнгендиле. Бек баш магъана бу жерли сырьёдан къурулуш материалла чыгъарыугъа эм эл мюлк продукцияны жарашдырыугъа берилликди.

Бир жылгъа 1,2 миллион тонна продукция чыгъарыргъа ючюю болгъан «Баксанцемент» завод ишлерге акъыл барды. Анда беш жюз чакълы бир ишчи жерле ачыллыкъдыла. Шёндюгюлю технология оборудованиясы боллукъ кирпич заводну къурулушун бардыруну вопросуна да къарала турады. Ал тергеулеге кёре, анда бир жылны ичинде жыйырма миллион кирпич чыгъарылыргъа керекди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къадарыбыз кеси къолубуздады

2 бет

Жашауну ариулугъуна сюйсюне ёмюр сюреди

3 бет

Элни ишин эр жакълар

4 бет

Посланияда белгиленнген затланы асламысы толтурулгъандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Парламентарийле Къабарты-Малкъар Республиканы Контроль-эсеплеучю палатасыны 2007 жылда ишини юсюнден отчётха тынгылагъандыла. Палатаны председатели Рахайланы Борис бюджет-финанс сферада иш игиленнгенине да къарамай, бюджетлени толтруучу, къырал эм муниципальный иеликни хайырлы жюрютюню онглары алыкъа тийишлисича хайырланылмагъанларын, бюджетни ырысхысын къоратыуда низамгъа бузукълукъ этилгени бла байламлыдыла. Жарсыугъа,дегенди Борис Мустафаевич, адамланы сюдлеге ышанылулары алыкъа уллу тюйюлдю, тарыгъыула ма аны ючюн кёпдюе. Ол адамны эркинликлерине бузукълукъ этген къуллукъчула алыкъа кёп болгъанларын, аланы асламысы уа аллай бузукълукъланы законланы билмегенден этгенлерин, аны себепли тийишли программланы жарашдырыргъа, окъуу юйледе да правоведениясы дерслерин кийирирге керек болгъанын чертгенди.

Парламентарийле бу эки ведомствону да ишлерини юсюнден отчётланы эсге алгъандыла.

Правительстволу сагъатда уа КъМР-ни Президентини республиканы Парламентине 2007 жылгъа этген Посланиясы къалай тамамланганына къаралгъанды. Правительствону Председателини биринчи заместители Мурат Тхазапли жев сёлешгенди. Ол билдиргеннге кёре, Посланияда салынган борчланы тынгылы толтурур мурат бла жарашдырылгъан комплекс планда 167 иши тындырыргъа белгиленнген эди да, аладан 122-си толтурулгъанды, 31 да тамамланыла турадыла, 14 - сю толтурулмай къалгъанды. Жылны итогларына кёре, Къабарты-Малкъар Республиканы 2007 жылда социальный-экономика айныууну прогнозуну битеу кёрюмюлери да толгъандыла, бир - бирлери уа артыгъы бла окъуна. Былтыр гитче предпринимательствогъа энчи эс бурулгъанды, анга себеплик этиуню мадарлары этилгендине. Къыралны ырысхысы аяулу жюрютюлгенини хайырындан кёп жылланы ичинде биринчи кере андан тюшген файда белгиленнгенден зсе артыкъ болгъанды. Республикалы бюджетге налогладан тюшген ахчаны ёлчемени аны аллында жылдан зсе 1,6 кереге ёсгенди эмда отчёт жылда 4322,7 миллион сомну тутмайды. Налогла бла байламлы борч 26,7 процентге азайгъанды.

2007 жылда Къабарты-Малкъарны Правительствосу социальный сферада халны игиленлериу, халкъны къолайлыгъын ёсдюрюу жаны бла да иги кесек мадарла этгенди. Орталыкъ иш хакъ январь-декабрь айлагъа 7190,7 сомгъа жетгенди. Халкъны ахча файдалары, 2006 жыл бла тенглеширгенде, 17,9 процентге ёсгенди.

Аны бла бирге докладчы «Россейни гражданларыны учуз эм тынгылы жашау журтла» деген миллет проектни жашауда бардыры жаны бла иш кереклисича бардырылмагъанлыгъа санагъанды. Урунууну рыногунда да хал артыкъ иги тюйюлдю. Правительство мадарла этгенине да къарамай, 2007 жылны аягына зсеепге алынгган ишсизлени саны 30,1 миллиг адамгъа жетгенди. Бу кёрюмдю бла Къабарты-Малкъар Юг федеральный округну субъектлерини аралярында 3-чю жерни алады.

Ишсизликни проблемасы къыйынлай къалгъанын содоклад бла сёлешген Натби Бозиев да, Парламентни Председателини заместители, чертгенди. Ол дагъыда РФ-ни Жашау журталы кодексини болумларын толтуруну проблемасын да кётюргенди. Федеральный бюджетден юйюрлени оюла тургъан юйледен кёчюрюуге ахча алыр ючюн, керек болгъан жорукъла толтурулмай тургъанларына жарсыгъанды. Саулай алып айтханда уа, Правительствону Посланияны толтуруу жаны бла ишин ийге санагъанды.

Депутатла Москвада, бизни бир жерлилерибизни жашауларына къоркъуу тюшгенине тынчысыз болуп, ара шахарны думасына обращение жарашдырыргъандыла эмда аны жыйылыуда къабыл кёргенди. Экономика политика жаны бла комитетни башчысы Малкъарланы Тахир да аланы бир обращение бла шагъырей этгенди. Анда аны комитети депутатланы оюла тургъан юйледен кёчюрюу ишге эс бурургъа, анга къолдан келгенича себеплик этерге чакъыргъанды.

Жыйыл ыуда башха вопросларгъа да къаралгъанды, аланы барысына кёре да тийишли оонула этилгендине.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Малкъар халкъны жангырыууну кюнюне

Къадарыбыз кеси къолубуздады

Таулу миллет Шимал Кавказда бек бурунгулуладан бириди. Сёз ючюн, Хушто-Сыртны айтсакъ, бир ненча минг жыл мындан алгъа нартла заманында бу жерде Хушто деген нарт жашап болгъанды. Аны ючюн былайгъа ол кишини аты аталгъанды. Бу бурунгулу эти болгъаныны мында табылгъан аман къабырла шагъатлыкъ этедиле. Биз а алан миллетни тудукълары болгъанлыбызгъа не сёз.

Энди уа жууглуракъ заманлагъа кёчейим, эл Совет къалай къуралгъаныны юсюнден айтайым. Элни, къайтарып, жангыдан къурай туруп, уллу даулашла болгъандыла. Къартларыбыз, сюргюнден къайтып келгенден сора, ата-бабаларыны къабырлары болгъан эллеге тартдыгъп, башха жерледе тохтаргъа сюймегендиле. Алай ол заманда КПСС-ни обкому таулуланы бирбир эллерине барыргъа къоймагъанды.

Сёз ючюн, акътопуракъчыланы бла кёкташчыланы эллерине иймегенди. Ол заманда элни жашладан бир къууму Къожашланы Ахмат бла бирге Мальбаховагъа барып, андан: «Биз Азиядан бери не аш, не суу тапмай келмегенбиз, бизни эски журтларыбызгъа барма къой», - деп тилегендиле. Быланы унамазлардан кёргенден сора Мальбахов: «Алай эсе, Хушто-Сыртда эл салыгъыз», - дегенди. Была ол оногъа бойсуннгандыла. «Кесибизни нартыбыз Хуштону элинде атабабаларыбызны къабырларына къаршы жерде эл салайыкъ», - деп, былайда эл салгъандыла.

Хушто-Сыртны эл Совети 1958 жылда май айда къуралгъанды. Ол кезиуде былайда 136 юйюр жыйылгъан эди. Алада адамланы саны 510-нга жетгенди. Аланы къолларында Азиядан келтирилип 27 ийнек, 256 къой бла эчки эмда тёрт атлары болгъандыла. Элде биринчи кезиуде 14 юй ишленип, 8 юй да жарты ишлене башланнганды. Ол жыллада жашла, изеу жыйып, бир бирлерине болушун, бир кюн бирини, экинчи кюн башхасыны юйлерини къабыргъаларын къалап, башын жабып, терк окъуна юйле сюегендиле.

Иги, аман болсада, 1960 жылда 150 юй ишленнгенди. Изеуге тири къатышып тургъанланы бир къауумуну атлары биогюн да ыспас бла сагъынылады. Ала Бийчекчуланы Хызыр, Гыжжыланы Сагид, Гочаланы Мустафа, Калабекланы Тыныбек, Тохаланы Жабраил, Татталаны Исхакъ бла Магомед, Къуршаланы Разил, Мызыланы Далхат, Хамит, Энейланы Имран эм да башхаладыла.

Ол жыллада юйле ишлерге кёп агъач керек бола эди. Пилорамаланы ишлетирге электроюч болмай къыйналгъандыла. Тохаланы Исмайыл а, Прохладнаны чагъыр совхозуна барып, жарсыуун оноучулагъа ангылатып, тилеп, ЖЭС-35 электростанцияны алып келгенди. Ол Шахмырзаланы Азрет бла бирге электростанцияны хайырланып агъач жарырча быхчы орнатханды. Алай бла бир къауум жылны ичинде, журтлагъа керекли агъачны жарып, эллилеге болушун тургъандыла.

1958-1961 жылланы ичинде Хушто-Сыртда школ, тюкен ишленнгендиле, фельдшер-акушер пункт ачылгъанды, телефон, радио ызла тартылгъандыла. Оол кезиуде эллите «Заря коммунизма» деген ат бла колхоз къуралгъандыла. Баразланы Жабра бла Къаракъызланы Юсюп элледе айланып, колхозладан бла юйледен иннекле сатып алып, сют ферма аягъы юсюне болгъанды.

Бизни таулу миллет не заманда да ишчи, огъурлу миллетди. Аны айтханым, колхоз 10 жылны (1958-1968) ичинде тууарланы санын – 775-те, къойланы санын – 6059-гъа, атланы – 148-те жетдиргенди.

Бюгюнлюкде эл Совет къуралгъанлы озгъан 50 жылны ичинде элни адамыны саны 768-ге жетгенди, 214 энчи иели мюлк, 174 юй, 164 юйюр бардыла. Элни жери 5285 гектарды. Иели малла: тууарла-1000, къойла бла эчкиле 4000, атла-120, якла-180, геммешле 4 боладыла.

Элде «Родина» халкъ предприятияда 211 як, 270 къой, 8 ат бардыла. Озгъан 2007 жылда 12 юйюр банкдан 2,8 миллион сом кредит алып, ол ахчагъа 150 туар, 300 кёй сатып алгъандыла.

Бюгюн дагъыда бир шартны айтыргъа тийишлиди. Хушто-Сыртда жашагъан юйюрледен урушка кётип къайтмай къалгъанланы саны 121 адам болады. Урушдан сау къайтып келгенле жаланда 15 адам эди да, бюгюнлюкде аладан сауу жокъду.

Ахырында айтырым, халкъны къадары кеси къолундады, хар бирибиз да, аныангылап, къолдан келгенича эринмей ишлейик, кесибизни жашаугъа ушатайыкъ, кеси оноуубзну кесибиз этейик.

БАПЫНАЛАНЫ Самат.
Хушто-Сырт эл.

Президентге письмола

Минги тауну кир-кипчикден тазаларыкъдыла

Мен Къабарты-Малкъарда туугъанма, бусагъатда Москвада жашайма эм ишлейме. Юй бийчем эм шуёхларым бла бирге Минги тауну тийрелерине барып солургъа бек сюеме. Жарсыугъа, Россейни бек ариу жерлеринден бирлери жылдан-жылгъа тозурай, кирлиден - кирли бола баргъанын эслейме. Жылла бла жыйылгъан кир-кипчик, къар эрип кетгенлей, кёзге бютюнда эриши кёрюнеди. Бери солургъа мени бла келген тенглерими, шуёхларымы алларында ол иш мени бек уялтады.

Ю.НАЗАРЕНКО.
Москва шахар.

Эльбрус муниципальный районну администрациясыны башчысыны къулугъун толтура тургъан **СОТТАЛАНЫ Къурманны** жууабы:

-Районну «Эльбрустурсит» ОАО-суну, «Призыльрусье» миллет парк» къырал предприятияны, Минги тауну тийрелеринде орналгъан башха предприятияланы таматалары, Эльбрус эм Огъары Бахсан эл поселенияланы администрацияларыны башчылары бла бардырылгъан жыйылыуда Минги тауну тийрелерин, ол санда Минги тауну бетлерин, кир-кипчикден тазалауну юсюнден тынгылы сёз баргъанды, анда уа регионда хар тийрени тазалау ючюн жууаплы адамла, башда айтылгъан ишни тамамланылыууну болжаллары шарт белгиленнгендиле. Минги тауну эм эллени тийрелерин тазалай тутуу бла байламлы мадарла саулай жайны ичинде бардырылгъанлай турлукъдула.

* * *

Ахча саулай тёленнгенди

-Биз, КъМКъУ-ну Билим бериуде ишлегенлени усталыкъларын ёсдюрюу эм жангы усталыкъларгъа юйретиу жаны бла институтну къуллукъчулары, устазланы аттестациялау ючюн ахча тёлеуню жорукъларын тап халгъа келтириригизни бек тилейбиз. Эсеплеучю палата мындан алгъаракъда КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосун ол ахчаны узакъгъа созмай бергенге борчлу этгенди, аны бла байламлы келишимге биз да къол салгъан эдик. Къыйынлыгъы багъасы ол келишим бла да толуусунлай тёленмегенине да къарамай, биз анда кёргюзтюлген ахчаны окъуна алыкъа алмагъанбыз.

КъМКъУ-ну Билим бериуде ишлегенлени усталыкъларын ёсдюрюу эм жангы усталыкъларгъа юйретиу жаны бла институтунда ишлегенлени къууму.

КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **М.ДЫШЕКОВАНЫ** жууабы:

-Педагогланы эм алагъа башчылыкъ этген оонучланы аттестациялау бла байламлы ишлени тамамлауугъа къатышхан экспертле ахча КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосу къабыл этген сметагъа тийишлиликде КъМР-ни Финансла министерствосу 2007 жылгъа ахча бёлюу жаны бла планнга тийишлиликде иш хакъларын алгъандыла. Алай юлешинген ахчаны ёлчеми 742926 сом болгъанды. Озгъан жылда берилмей, 2008 жылгъа кёчген 500 минг сом а юсюбюздеги жылны январь айында тёленнгенди. Аттестациялаугъа къатышдырылгъан эм тийишли документлерин жарашдырып берген экспертлеге иш хакълары битеу да тёленнгенди.

* * *

Автоматизация амал сингдиреди

КъМР-ни Къырал миллет библиотекасыны фондлары 1995 жылдан бери жангыртылмайдыла дерге боллукъду.Библиотеканы арталлыда тозурап тургъан болумдан чыгъарыр ючюн, биз оюм этгенден, аны ишлеу процесслерине автоматизация амаллары сингдирмей жарарыкъ тюйюлдю. Ол себепден келир заманда республиканы битеу библиотекаларыны бир сетьлерин эм Къабарты-Малкъарны библиотека консорциумун къуралгъа деген умут барды. Бир энчи заман озгъандан сора уа ол Регион библиотека консорциумланы ассоциацияларына кирирге боллукъду.

А.ХАМДОХОВ.

КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **М.ДЫШЕКОВА** жууап береди:

-1995 жылдан башлап 2006 жылгъа дери библиотекада битеу процессле «Еепіхсгоир» деген автор программаны базасында бардырылып тургъандыла. Программала бла жалчытыуну эм шартланы базаларны структуралрын къуралгъан ол организация чачылып къалгъан эди, алай бла уа библиотекагъа керек болуучу программаланы хайырланыргъа эм айнытыугъа себеплик этген компьютер техника арталлыда табылмай къалгъанды. 2007 жылда «Библиотека-3» деген автоматизациялангган система затылып алынгган эди. Ол а электронный каталогну къураргъа эм хайырланыргъа онг берегенди.

Алай бла уа библиография жазуланы этерге, аланы машинала бла окъургъа онг табылгъанды. Бу тюрлю ишле уа Россейни коммуникативный форматыны болумларына таныпл тамамланыладыла.

КъМР-ни Президенти эм Правительствосу финансла жаны бла болушлукъ этгенлей тургъанларыны хайырындан шёндю библиотеканы процесслерин жалчытыуда жангы компьютер техниканы хайырланыргъа онгла табылгъандыла, локальный эсеплеучю сеть, программала бла жалчытыучу «Библиотека-3» деген оборудование орнатыла турадыла, библиотекада болгъан затланы базаларын къурау бла байламлы ишле тындырыла башланнгандыла. Библиотеканы оноучуланы анда ишлеу жаны бла процесслени автоматизациялау бла байламлы мадарланы 2008 жылгъа планларын жарашдырыргъандыла.

ЕГЭ-де не жангылыкъла бардыла?

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

Тамара Баккуевнаны айтханына кёре, дагъыда магъаналы жангылыкъладан бири - энди, кесин тапсыз жюрютюп, ЕГЭ-ни бардырыугъа чырмаулукъ этгенлени, экзаменден къстарыкъдыла. Аллай окъуучуланы энчи белгиленгген кюнде жангыдан экзамен берирге онглары боллукъду.

Быйыл бир къырал экзаменни бергенлегге анга шагъат къагъыт бла бирге орта эм битеулю билим алгъанына аттестат да берилликди. ЕГЭ-ни ахыр кёрюмдюлерине шагъат этген къагъытны ючюю келир жылны аягына дери боллукъду. Эндиге дери аны жаланда жылны ахырына дери хайырланалгъандыла школну бошагъанла.

Юсюбюздеги жылда ЕГЭ бытырдан зсе алгъа башланырыгъын да айтханды Жапплуланы Тамара. Аны биринчи кезиую 16-чы майда, экинчи кезиую уа 17-чи июльда бардырыллыкъдыла. Ол окъуу ишге чырмаулукъ этериги себепли аны бла байламлы вопросланы кысха заманны ичинде, тынгылы сюзюп, тамамларгъа кереклисин чертгенди Сафарби Шхагапсоев. Жангылыкъла жыйылгъанлада кёп соруула туудургъан эдиле. Докладчы аланы барысына да жууапла бергенди.

Ыэы бла жыйылыугъа къатышханла экинчи вопросну сюзюгге кёчгендиле. Министр конкурсха берилген къагъытлана бир къауумларында ачыкъланнган кемчиликле сейир этерча болгъанларын чертгенди. Бир-бир школланы конкурсха къатышырча иги болумлары болгъанлыкъгъа, ала, нек эсе да, заявкала берирге итинмегенлерин да белгилегенди ол.

ОСМАНЛАНЫ Айшат.

Жамаатны эм хар адамны да тынчлыкъларын сакълар муратда

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Экономика эм жамауат къоркъуусузлукъну башчысы, аны аппараты республиканы жамауат къоркъуусузлукъ не халда болгъанын, аны жалчытыу, терроризмге къажау кюрешни борчларын толтургъанда чыкъгъан право низам бла байламлы проблемаланы дайым да тинтип, тергеп тургъанын, адамны, жамауатны бла къыралны артыкъда магъаналы сейирлери къалай къоруулангъанларына, социальный эм башха сылтыуа бла чыкъгъан къыйын, адамланы жашауларына къоркъуу салгъан ишлени алгъадан билиу, ала салгъан хаталаны кетериу жаны бла не этилгенине дайым да кёзкъулакъ болгъанын белгилегенди.

Анга салынгган борчланы тынгылы тамамлар ючюн а, къорккъуусузлукъну иши бла байламлы болгъан башха органла бла бирге «2008-2010 жыллада Къабарты-Малкъар Республиканда терроризмден бла экстремизмден сакъланыуну мадарларыны юсюнден» республиканы целевой программаны проектин жарашдырыгъанды. Терроризмге бла экстремизмге къажау кюреш республиканы толтуруучу властьларыны органларыны эмда жер-жерледе къырал эм башчылыкъ этген федеральный органланы ишлери бла байламлы болгъаны себепли программа ведомствода аралы магъананы тутады. Аны баш мураты - жамауатны саулай эм хар адамны энчи терроризмден бла экстремизмден сакълауду, бир бирге тёзюмлю болуу, огъурлу кёзден къарау жашауда марда болурча этиуду.

ЮСЮПЛАНЫ Галина.

Эл мюлк

Ие кёз бла къаралса

Май районну «Ленинчиле» эл мюлк производство кооперативи бюгюнлюкде республиканда къалгъан коллектив мюлклени алчыларындан бириди. Анга бир бирызындан арт юч жылда «Республиканы айырмалы эл мюлк предприятиясы» деген даражалы ат аталгъаны эм сыйлы диплом берилгени да шагъатлыкъ этеди.

Коллектив мюлкде жеричиликни бла малчылыкъны продуктларын чыгъарыуну ёсдюре барыу бла бирге аланы кесинде жарашдырып сатыуну юсю бла аслам файда тюшюрюуге да тийишли магъана бериледи. Аны пекарнясы, сютню жарашдырыучу, къыйма, консервала этиучю цехлери, тирмени бардыла. Жаланда сют цех окъуна жылгъа сютден бла кефирден миллионнга жууукъ пакет, 80 тонна бишлакъ, 20 тонна сары жау, 100 тоннагъа жууукъ сют баш сатады.

Консерва цех бир тюрсге хайырлы ишлейди. Сёз ючюн, ол озгъан жылда сатыу-алыу этиучю жерлеге тюрлю-тюрлю консерваладан 700 минг условный банка жибергенди. Къыйма цехни коллективи да былтыргъы борчун артыгъы бла толтургъанды – мюлкню кесинде чыгъарылгъан 800 тонна этни жарашдырыгъанды.

Бизни корр.

Къурулуш материалла чыгъарыугъа - баш магъана

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

«Южный камень», «Дор-Строй-Серп», «Дорожно-строительные материалы» чекленнген жууаплылыкълары болгъан обществолагъа карьерле къураргъа жер участкала алыргъа лицензияда берилгендиле. Ала хайырланылыргъа берилселе, промышленность продукция чыгъарыуну ёлчеми ёсеркиди, Баксанёнок эм Куба элледе кёшюакъ ишчи жерле ачылылыкъдыла.

Теплицалагъа темир конструкцияла чыгъарлыкъ завод да районда магъаналы предприятиялдан бири боллукъду. Аны къурулуш быйлы башланыргъа керекди. Ол «Лукин» деген италиялы фирма бла бирге ишлерик производствону. Анга салыныргъа керекли инвестицияланы ёлчеми 200 миллион сомду.

Псычох элде орналгъан чекленген жууаплылыгъы болгъан «Нализ» общество жарашдырыучу бёлюмде кесини жерин табрыкъды. Ол чагъыр-аракъы изделияла чыгъарыу бла кюреширикди.

«Баксанский бройлер» акционер общество «Агропромышленность комплексни айнытыу» деген миллет проектге киргенди. Анга 317 миллион сом кредит берилгенди. Озгъан жылда юй къанатлы тёрт орун ишленнгенди эм башха керекли къурулуула анданары бардырыладыла. Андан сора да, «Заюковону жарашдырыучу комбинаты» эм «Крем-Константиновка» аш-азыкъ комбинат деген алгъынгы муниципальный унитарный предприятияланы мурдорларында жемиш сокла эм консерва продукция чыгъарлыкъ производствола къураргъа белгилендиле.

Арт жыллада хайырлы ишлемеген, чекленген жууаплылыгъы болгъан «Заюковону сют заводу» обществону жангыртыу, аны оборудованиясын алышындыры ишле бошалгъандыла. Энди, сютню келгенине кёре, предприятие сют продукцияны алты-жети тюрлюсюн чыгъарлыкъды.

Районну администрациясы, жангы производстволаны орната туруп, промышленностьну андан ары айнытыргъа таукелди. Ол а жангы ишчи жерле ачагъа, жерлери администрацияланы бюджетлерине налог ахча келиуню ёлчемин ёсдюрюрге онг берликди. 2008 жылгъа промышленность производствону прогнозуну юсюнден айтханда уа, 73,8 миллион сом багъасы продукция чыгъарыргъа борч салынгнды.

С. КИМОВ.

БРИФИНГ

Республиканы Ич ишлерини министерствосу жер-жерли самоуправлениясы органлары бла бирге акъылбалыкъ болмагъанланы арасында оперативный болумну тап халгъа келтириуню шарт мадарларын этеди. Аны хайырындан быйылны озгъан эки айында жаш адамланы аманлыкъ ишлеге къатышыулары 5,8 процентге азайгъанды. Андан сора да, акъылбалыкъ болмагъанланы уручулукъдан, тонау ишледен тыйыуда да иги жанына тюрлениуле бардыла.

Битеу кючню бирикдирирге

Ол шартланы юслеринден бу кюнледе КъМР-де МВД-да болгъан брифингде айтылгъанды. Аны ишине республиканы Ич ишлерини министерствосунда акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюмюню таматасы Аслан Максидов, КъМР-ни билим бериу эм илму министрини заместители Лидия Дорохина, КъМР-ни жаш тёлюню ишлери эм жамауат биригиулеге жаны бла къырал комитетини ишлеу бёлюмюню таматасы Текуланы Аслан, Нальчик шахарны администрациясында акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюмню таматасы Чабдарланы Эльвира, КъМР-де МВД-ны акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла комиссиясыны таматасы Кучмезланы Любовь къатышхандыла. Ала барысы да жаш тёлю тюз жолдан таймаз ючюн, юйюрден башлап школгъа, ич ишлени органларына дери адеп-къылыкъгъа, низамгъа юйретиуню борчун бирден толтурургъа кереклисин къатлап-къатлап айтхандыла.

Аслан Максидов а быллай шартланы юлгюге келтиргенди: «Быйыл жылны башындан бери акъылбалыкъ болмагъанланы жашау болумларын тинтгенде, право низамгъа бузукълукъ этгенлери ючюн 35 жаш бла къыз эсепге алынгнгандыла. Аладан 11 адам, сотовый телефонла урлап, къолгъа тюшгендиле. Ол тюрлю шартларгъа анализ этилип, жер-жерлде ич ишлени органларына, школланы устаз коллективлерине, жамауат биригиулеге айтып, ала акъылбалыкъ болмагъанланы арасында уручулукъ этгенлени эм башха тюрлю аман ишлеге къатышханланы ачыкъларча, аланы тюз жолгъа салырча шарт мадарла этерлерин излегенбиз...».

Андан ары ол билим бериу учреждениялада жаш тёлюню адеп-къылыкъгъа юйретиу бла байламлы тюрлю-тюрлю темалагъа лекцияла окъулгъанларын айтханды. Январьда акъылбалыкъ болмагъанланы аралярында право низамгъа бузукълукъ этгенлени ачыкълар муратда Май районда рейд бардырылгъанды. Аны мураты - къаугъалы, ингичи, бузукъчу юйюрлени сабийлерини жашау болумларын тинтип, атала, анага кеслерини борчларын къалай толтургъанларын ачыкълау эди.

Аллай рейдле республиканы башха районларында да бардырылгъандыла. Ала уа юйюрлени бла ич ишлени органларыны, билим берген учреждениялана аралярында байламлыкъны кючлергге, сабийлени аман ишлеге бермезлеринде себеплик этериклерине сёз жокъду, дегенди ол.

Лидия Дорохина, Чабдарланы Эльвира эм Текуланы Аслан да акъылбалыкъ болмагъанланы ингичиликлери, наркоманиядан, аманлыкъчылыкъны хар тюрлюсюнден да къоруулауда битеу кючню бирикдирирге кереклисин айыпын чертгендиле.

ЛУКЪМАН улу М.

Биз жердиле тыш къыраллада

Бу кюнледе Тюркдеи Нальчикге - Сюйюнчланы Нажийни жашы Алий-Осман келгенди. Ол тиш докторду. Анда Кония шахар тийресинде Башийюк элде жашайды. Мында уа аны къайынлары турадыла.

Алий-Османны юй бийечеси Хуртуланы Магометни къызы Любады. Алгаракъда Сюйюнч улугъа тюбел, Тюркде жашагъан таулуланы юслеринде соргъан эдим. Мени ушакъ нёгерим тыш къыралдагы жерлешлерибизден кёп сейир хапар айтханды.

«Тилибизни, ашыбызны, той-оюнларыбызны жюрютгенлей барабыз»

Сюелгенде: Сюйюнчланы Алий-Осман, анасы Сания, юй бийчеси Люба, атасы Нажи. Биринчи тизгинде къызчыкъ Нажийни туудугъу. Кёзлюклери болгъан къыз а аланы курдлу келинлери.

Революцияны аллында жыллада Тюркге кёп малкъарыла бла къарачайлыла кёчгенди. Ол санда Бызынгыдан Сюйюнчланы Мухаммат да болады. Аланы келечилери Тюркню патчахы Адулхамит-II-ге жолугъадыла. Ол а былагъа бек ариу тюбегенди. Тюрк тилни бурун заманындача тазалай, ариулай сакълагъан къарындашлары де, асыры къуанангандан къыралны къалайындагъ, къаллай бир жер алапсала да эркин эттенди.

Эки жыл турадыла мындан баргъанлыла кеслерине жер сайлап. Тенгиз жагъасында да болгъандыла, тау, ёзен жерлеге да баргъандыла. Ахыйрында хауасы келишген бир къауум жерде тохтайдыла. Адамланы аслямысы уа шёндюгю Башийюкда жашагъа сюйгенлерин патчахиредиле. Ол заманда Абдулхамит-II, кеси келип, жерге къарап, алайда жашаргъа сюйген таулулагъа бла къарачайлылагъа 1904-1905 жыллада 500 юй ишлетгенди. Башийюк деп да анга адамла хурмет этип атагъандыла элге. Бизим тилге уа ол биринчи патчах ишлетген журтла деп кёчюрюледи.

Башында айтханыбызча таулуланы аслямысы Башийюкде орналадыла. Къалгъанлары уа Анкарагъа, Конигъа, Эски Шахаргъа, Жалулугъа, Токъатха, Долатха кёчедиле.

Сюйюнчланы Мухамматны Искакъ бла Идрис деп жашлары боладыла. Ала да ёседиле, юйдегили боладыла. Искакъ-ёгъа тёрт жаш бла экиз къыз туудадыла. Ала да бирер жерде юйюрле къурагъандыла. Мени ушакъ нёгерим аны туудугъуду.

Башийюкде жашагъан таулула бла къарачайлыла малчылыкъ, жерчилик бла юрешеди. Будай, зынтхы, чёплеу ёсдюреди, аслямысында кеслерине керекден артыгъын къыралгъа ётдюреди. Окъуу-билим жолун сайлагъанла да кёпдюле. Алий-Османа, тыш къыраллада окъуп, иги специалистле болуп, къыралларгъа къайтып ишлегенле да аз тюйюлдюле.

Жашау къолайлары да аман тюйюлдю. Хар кюйюрю кирпичден тюплю-баштлы юйлери барды. Аш-суулары игиди. Аракъы неда башха ичги жюрютмейдие. Биздеча, къонакъны аллына ичги салгъан тёре жокъду. Тойгъа боза хазырладыла. Хычинлени, жауурланы этедиле. Ата-бабаладан келген башха таулу ашарыкъланы жарашдырадыла. Аслямысы уа кёгетле эм татлы ашарыкъладыла.

Тойланы эртте заманладача бардырадыла. Элде жыр-той ансамбль барды. Анда жаш тёлю, жырларгъа, тепсеге юйренгенден сора да, концерт программаларын эллилерине да кёрпозте турадыла. Юйретген а Дзугулланы Шаро этеди.

Эр кишилени ишлерини юслеринден айтдыкъ, ала малчыларыкъ, жерчилик бла юрешедиле деп. Хар бирини юйюнде машинасы, трактору, комбайны бардыла. Къысха айтханда, ишине кёре техникасы. Тиширыула уа аслямысында юйлерине къарайдыла. Сабий ёсдюреди. Жюн ишлерин да унутмагъандыла. Ариу кёлекле, ёрге жанла эшедиле. Мындача, сатаргъа деп угъай, кеслерине киерге неда саугъагъа берирге. Алады да, юйню ауурлугъу эр кишиде. Юйню эр киши тутарга керекди деп, анда алай айтадыла.

Сюйюнчлары бий тукъум болгъанларыны юсюнден соргъанымда, Алий-Осман былай дегенди: «Бизде аллай зат жокъду. Къарт атам айтыучу эди, биз бийле болгъанбиз деп. Алай биз аны не болгъанынангыламай эдик. Бери келгенли биле тебирегенме бийле кимле болгъанларын. Арт кезиуге дери къабарты деп да билмей эдик. Черкеслилени эшите тургъан эдик, къабартылыланы уа - угъай. Анда милет деп къаралмайды. Хар бирибиз да къыралны закону бла жашайбыз. Сёз ючюн, эр киши сакъат тюйюл эсе, жыйыма жыйылдан эти жылына дери, онгуна кёре, эки жыл къыралигиди. Бир бирни ангылап, хурмет этип жашайдыла. Къатларында татар эл барды. Ала бла да байламлыкъ жюрютедие. Ол, бу миллет деп бир бирни сындыргъан жокъду. Къыралны закону барысына да бирди.

Кёп жылла мындан алда журтларындан, халкъларындан айырылып кеттенликге, Тюркде жашагъан таулула ёлюрге къоркъмагъанды, юйюрню жаныны сакъларгъа, экю бутун ат этип, элден-элге бара, артха аягъан жан ырысхысын суу билямукъгъа алышханды.

Атадан 7-8 жыллыгъында ёксюзлюк сынагъан Хамитте да жеттенди юйюрню ауур жюгюнден юлюю. Гитчелей колхозда не тюрлю ишге да къармашханды. Атланы башларына хамут кийдирилмагъан, ёпоз боюнсагъа жеталмагъан назик жаш абаданла бла тенг бичен ишлегенди, арба бла жюк ташлагъанды. Сюеги къатмагъан баласыны боюнуна тюшген жюкню ауурлугъун кёрюп, Нафисатны жюреги аз инжилмегенди. Жашлары, къызлары ёсюп, хар бири юйюр къурагъанда уа, Нафисат бийлай айтып кёз жашларын сюртюучю эди: «Сюргюнде балаларымы ачдан, жаланнгачдан ёлтюрмез ючюн, мен кёрмеген, сынамагъан къыйынлыкъ къалмагъанды. Жууукъгъа, ахлугъа да жалындым, къонщуну, тийрени кёллерин алыргъа да кюрешдим...»

Хау, эри ёлген уакъ сабийли анагъа кече белин тешип тёшекге кирирге заман табылмагъанды. Къолдан чемер Нафисат эрини кийимлерин сёп-поп, жанындан бичип, сабийлерине кийимчикле тикгенди, тышындан адамланы заказларын кечеден тангнга битдирирге ашыкъгъанды. Не бек къадалып кюрешсе да, балаларын толу сакъларгъа кёрюп, Эни баласы ач къыйынлыкъда кёрге киргендие.

Жашауну къыйынлыгъы не бек улуу эсе да, юйюрню ариу халын, адебин-къылыгъын терсине буралмагъанды. Оргурлу аталы бла ананы ариу нителери къызлагъа, жашлагъа кёче, аланы хар бири игиликни жол нёгерге сайлагъанды. Ол ышанла Хамитни юсюнде артыкъда бек эсленедие. Мен аны таныгъан анча жылны ичинде жууукъла, ахлула, тенгле ючюн къайгъыруу бла кесине махтау таба жашайды.

Къабарты-Малкъар къыралы университетде биргесине окъуган жашла, къызла да Хамитни юсюнде ири ишланлары айтса, намыска сакълыгъын, чомартлыгъын энчи белгилейдиле. Ол юйюнде туз-гыржын ашатыр ючюн, къонакъ келирин бек сюеди. Тау адетдеча, юйге жууукъ бол деп таза кёлю бла айтыр. Аны ол къылыгъын къоншулары эрттеден биледиле. Хамитни къонакъбайлыгъын айланнган, жюрюген жерлеринде айтып, ыспас этедиле.

Эни уа Огар улуну урууну жолуну юсюнден бир къаум шартха эс бурайдыкъ. Окъуну бошагъандан сора Хамит бек алгъа «Заман» («Коммунизмге жол») газетде ишлел башлагъанды. Тизгинли, билимли жашны кёп турмай партияны Нальчик шахар комитетинде ишлерге алгъандыла. Анда, инструктордан башлап, партия комиссияны председателине дери ёсгенди. 70-чи жыллада Ростовда бийик партия школу бошагъанды. Андан келгенден сора КПСС-ни обкомунда инструктор, кёзю бла Нальчик шахар Советни топлуулу комитетини председателини заместители болуп къуллукъ эттенди. Андан да аны КПСС-ни обкомуна политика жарыкъландырыу юйюню таматасыны орунбасары болгъанды. Дагъыда бир ауукъ замандан КъМР-ни Антимонополия управлениясында хайырланыучуланы эркинликлерин къоруулау жаны бла бёлюмюню начальнигини къулугъуна салгъандыла. Ахырында уа гражданланы тилеклерине кёре, Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини бла Правительствосуну приёмныйини таматасы болуп ишлегенди. Бусагъатда, пенсияда болгъанлыкъгъа республиканы жамааут ишине тири къатышады.

Къайда, не къуллукъда ишлеген эсе да, адамлыгъы, адеби, ариу къылыгъы, жарашылугъу бла халкъгъа жууукъ болгъанды, бет жарыкълы иши ючюн коллективге кесин сюйдюргенди. Ол ишини юсю бла ненча адам бла къазанлашхан эсе да, жашауунда нёгерлери бла генглик жюрютген эсе да, аны ата дайым уллу жюрек ыразылыкъда айтылгъанды эм айтылгъанлай турады. Эгечлери Мариям бла Лена анга къор-садагъа болуп жашайдыла. Аладан туугъанла ана къарындашларыны атындан къаргъанадыла. Къарындашы Мажит (жаннетни болсун) Хамитни кёлюн алып жашагъанды.

Юйюрюню юсюнден айтсакъ, Созайланы Таусолтанны къызы Лидия бла ариу хандаш жашай, юч къыз ёсдюргенди. Ала да кеси юйюнлери бла турадыла.

Жашауунда, ишинде да юлполю бола, Хамит «Урунуда айырмалыгъы ючюн» майдал бла саугъаланнганды. Къабарты-Малкъар АССР-ни Баш Советини Президиумуну сыйлы грамотасын намыслы жюрютеди.

Адамлыкъгъа багъа бичилген заманда, инсанны тёгеректе къудуретге, жамааутха сюймеклиги, сейири эсге алынса, аны ахшылыгъыны баш ашыны болуп эди, деригим келеди. Адамланы багъаламагъан, табийгъатны ариулугъун сезмеген кишиден кёрмеген.

Хамит а жылны не кезиуюн да ариу кёреди, алагъа къарап зауукълыкъ табады. Ол артыкъда бек кюзде терекле саргъалгъан, чапыракъла акъгъан заманны бек сюеди. Ол кезиуде агъачда айланнгандан уллу зауукълыкъны билмейди. Алайды да, къылыгъы, сыфаты да ариу жашаугъа сюймеклиги да башха торлюдю.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

ТЕНГИМИ ЮСЮНДЕН

Жашауну ариулугъуна сюйсюне ёмюр сюреди

Дуния дегенинг къалай сейирди! Аны тамашалыгъына тюшюнюп бошаргъа, баям, хазна кишини кёлундан келе болмаз. Жаланда адамлыкъны алып къарасанг окъуна, къаллай бир башхалыкъ барды инсанланы араларында. Бирлерини тёппелери кёкге тирелип, бирбирге уа жерге сюйрелип жашайдыла, ёмюр сюреди.

Мен а биогюн адамлыкъны чыгытты чегине жетген тенгизини юсюнден сёз айтыргъа тауугъ болгъанма. Ол Отарланы Шапийни жашы Хамитди. Мен аны таныгъанлы элли жылдан атлагъанды.

Анга быйыл мартда 70 жыл толады. Ол жылла аны жашауунда ныхыттыы эдиле деп, экили болмай айтыргъа болмукъдуз. Къарлы тик ауушладан ётген кибик жунчуулу, къорхуулу да эди субай санлы келбетли тенгибизни ёмюрю. Дагъыда жунчумагъанлай, артха туракъламагъанлай, къурт басхан жолда алгъа барыргъа итинггенди, кёп затда муратына да жетгенди. Анга хар бир ишде атасына ушагъаны болушханды, чыракъ жарыкъ болуп тургъанды, дейдиле Шапийни тамыгъанла.

1944 жылда юйюню таматасы Шапий Гирхожанда Киров атлы колхозну председатели эди. Аны юй бийчеси Нафисат колхозда звено башчы болуп, эллилени ара ишге тизгенди. Эр, юй бийче да КПСС-ни членлери эдиле. Ала Совет властьхаханлары-жанлары бла берилген къураучу ла, башламчыла болгъандыла.

Алай, не медет, аланы къыйынларына багъа бичилмеди. Ата кёчюнчюлюк азабында сабийлерини жанларын ачдан сакъаламагъанлыгъын кёргенде, артыкълыкъны ауур жюгюн кётюрамай ёхтем киши жашлай кёрге киргенди. Нафисатха уа ёз сабийлерини, кыйын анасыны, къайын атасыны жанларын ёлюмден сакълар ючюн, кече жатмай ишлергe, кёп къыйынлыкъларгъа чыдаргъа тюшгенди. Ариу къылыкълы, адеплиди да Нафисат кеси тиллерин, адетлерин, культураларын ариу, таза сакълагъандыла. Айланнган, жюрюген жерлеринде ёз тиллеринде сёлешгедие. Алий-Осман: «Школгъа баргъанчы тюрк тилни билмегенме», - дейди. Тойлада да адетлерибизни этедиле. Сый, берне, къалын ахча бередиле. Ёлгенни да мындача бастырадыла.

Тюркде таулула аман жашамайдыла. Алай, жашауну андан да игиргин сайлап, Америкагъа, Европа къыралагъа кёчгенле да кёпдюле.

Бирлери юйлерин, журтларын сатып кетедиле. Алай этмей, ортакъгъа къоюп, къауум жылдан а ызларына къайтханла да бардыла.

Къайсы къыралда жашагъан жерлешлерибиз да Ата журтубуз Малкъарды деп, биледиле. Келип, жокълап кёралмасала да, алгъышларында анга ахшылыкъла тежейдиле. Ол хар заманда аланы эслеринديди.

Жашау къыйынлыкъла юзюлген минчакъланьча кёп жерлеге чачханды адамларыбызны. Къайда болсала да ала ири ишлери бла атларын айтдырыгъа юрешедиле. Башха миллетлеге юлгю боладыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Гастрольда

Экинчи кере да кёрлюкбюз

Бизни газет дайым да билдиргенлей турады республикалы театрла гастрольларыгъа барлыкъ болсала.

М. Горький атлы орус къыралы драма театрны директору В.И.Ездаков айтханнга кёре, коллектив он кюнгге Ростов областыны Новочеркасск шахарына, кетер муратлыды. Апрельни 3-ден 13-сюне дери ол анда «Свадьба Кречинского», «Невеста из Имеретии», «Лиса и виноград» деген оюнланы, сабийлеге да «Красная Шапочканы» кёрпозтюрюкдю.

Новочеркасск шахарны театры бла Нальчикни къарауучусу да шагъырейди. Эки жыл мыйдан алгъа коллектив бизнени ара шахарда болгъан эди. Орус театр аны сахнасында ойнагъан юнледе уа Новочеркасскны театры кесини спектакльлерин мындагъы къараучугъа шагъырей этеркди. Ол да абаданлагъа - юч оюн, сабийлеге - жомакъ келтиркди, дегенди В.Ездаков. Нальчикчилеге бу коллектив бла экинчи кере тюбешгенди къуанчлы болур деп шынарбыз.

Театрла къоншу республикалагъа баргъан тёре бир заманда къалып тура эди да, ол ахшы адет жангъыра баргъаннга ушагъды.

Бу сейирди

Тюрсюнюн тюрлендирип баргъан чач

Канаданы Ньюфаундленд провинциясында жашагъан бир юйюрде 1960 жылда къызчыкъ тугъанды. Сюзаннагъа юч жыл болгъанында аны акъ шинли чачы бар эди. Болсада бир ауукъ замандан сабийни чачы къаралдым тюрсюн алып тебиреди. Аны жыпы толургъа, ол къара шинличик болгъанды. Аны кёксюдюм кёзлерине къара чачла ариу келишгенлери себелли атасы бла анасы анга алай бек да жарсымадыла.

Бир жарым жыл озгъандан сора уа Сюзаннены башына акъ тюкле чыгъа башлайдыла. Жарсыугъа, сегиз жылына, биягъыча, аны чачы саулай да агъарады. Не аламат, не сейир, дагъыда бир жарым жыл дан а, акъ чачлары жумушакъ да, бурма да болуп, къызгъылдым тюрсюн алгъандыла. Аны ёсюмю эки метр бла къыркъ сантиметр болгъанды, кеси уа Черек суудан инбашына ууналыкны салып ёттенди.

Нальчик шахарны экинчи номерли больницасыны баш врачы Botталаны Хадис битеу да республикагъа шёндюгю больница къалай ишлерге керек болгъанын кёргюзтгенди. Специалистлени жаланда усталыкъларына кёре алгъанды ишге, жуукъ-тенг, таныш деп къарамай. Аны больницасында диагностика аппаратура жангыды. Палаталада угъай да, больницаны тёгереги, башы да тазадыла, айбатдыла. Ишни быллай тап къурай билгени Хадис Батталовични усталыгъына шагъатлыкъ этгенден сора да, аны тирилигин кёргюзтеди.

Санаторий-курорт системада ишлеген Botталаны Валерий, журналист Botталаны Мухтар, устаз Botталаны Любовь, дагъыда кёп белгили адамла чыкъгъандыла бу тукъумдан. Сёзсюз, тукъумну юсюнден тынгылы илму ишхазалгъан бызынгылы жашчыкъ Botталаны Борис да аладан бири боллъкъду.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Конкурс

Botталаны Борис бла Аналаны Аида айырмалы болгъандыла

Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларыны дворецинде «Ёмюрлени тереninden» деген темагъа республикалы этнография конкурс бардыргъанды. 123 ишден Бызынгыны орта школуну сегизинчи классыны окъуучусу Botталаны Борисни иши биринчи жерге, алтынчы классны окъуучусу Аналаны Аиданы иши уа экинчи жерге тийишли болгъандыла. Бу эки фахмулу сабийни тукъумларыны тарыхына аталгъан жазыу ишлери «Мени тукъумуму тарыхы» деген битеуроссей конкурсха жиберилликдиле.

Жарсыугъа, бу сейирлик конкурсха башха тау элледен къатышханла кёп болмагъандыла. Дворецни методисти, «Жаш журналист» деген биринчиню башчысы Тамара Шандирова айтханнга кёре, Черек район тири къатышмагъанланы санындады. Бызынгыда уа Botталаны Борисге илму башчылыкъ Botталаны Любовь бла Хочуланы Фатима эттенгдиле. Аналаны Аиданы илму башчысы да Хочуланы Фатимады.

Аида ишинде тукъум къалай къуралгъанын жазады, Улу Ата журт урууда ёлгенлени тизмесин толусунлай кетлиреди. Бу тукъумну белгили эттенле кёпдюле. Аладан бири Аналаны Къазий, ата айтылгъан ууч. Ол биринчи таулу альпинистканы Аналаны (Холамжанланы) Тамараны къайын атасы болгъанды, 103 жыл жашагъанды, алай ол бир шиир да: Бу тукъумну мегенди. Мечиланы Кязимни гюрбежиси Къазийни юйюню къатында болгъанды, бу эки огъурлу адамланы тёгереклеринде халкъ ныгъышха жыйылыучу эди.

Коштан таугъа биринчи чыкъгъан таулу Шыкъыда жашагъан Аналаны Тасим болгъанды. Аналаны Жамалны ату уа «Кавказны бек иги адамлары» деген энциклопедиягъа жазылгъанды. Ол кёп жылланы Аттоланы Салих атлы колхозгъа башчылыкъ этип тургъанды. Аналаны Алий «Бызынгы» альплагерни директоруду, бизни республикада туризмни айныуына юлюш къошханладан бириди.

Аналаны Эндар Россейни Саулукъ сакълау министерствосуну илму-излем институтунда лабораториягъа башчылыкъ этеди, дагъыда Москваны клиника больницасыны кардиореанимация эм интенсивная терапия бёлюмюнде врач болуп ишлейди, 55 илму статья басмалагъанды. Аналаны Аслан дзюдо эм самбо бла кюрешеди, битеуросей эм битеудуния чемпионатлада алчы жерлени алып тургъанды, кёп кере Къабарты-Малкъарны айырмалы спортчуларыны онусуну тизмесине киргенди.

Аналаны Аиданы тукъуму тарыхына аталгъан ишинде дагъыда кёп адамланы жашау жоллары ачыкъланнганды. Алтынчы классда окъуучан къызчыкъ сейирлик материал жыйгъанды.

Botталаны Борис тукъуму тарыхын жетинчи атагъа дери жыйгъанды. Андан сора да, белгили адамланы ишлерини, жашауларыны юслеринден толу хапар жазгъанды. Botталары не заманда да бир бирлерине билекликге этген, халкъда намыслары жюрюген адамла болгъандыла.

Botталаны Чабай ёлгенде, Мечиланы Кязим «Учуну ёлюмю» деген назмусун жазгъанды. «Сары кёшюда» деген поэмасында поэт Botталаны тукъумларыдан жигитлени- Зуханы, Жашкону, Тахирни, Жакону, Шамшудюню – кишиликлерин белгилейди.

Botталаны Секериняны юсюнден а биогюн да халкъда таурухла жюрюйдюле. Аны ёсюмю эки метр бла къыркъ сантиметр болгъанды, кеси уа Черек суудан инбашына ууналыкны салып ёттенди.

Нальчик шахарны экинчи номерли больницасыны баш врачы Botталаны Хадис битеу да республикагъа шёндюгю больница къалай ишлерге керек болгъанын кёргюзтгенди. Специалистлени жаланда усталыкъларына кёре алгъанды ишге, жуукъ-тенг, таныш деп къарамай. Аны больницасында диагностика аппаратура жангыды. Палаталада угъай да, больницаны тёгереги, башы да тазадыла, айбатдыла. Ишни быллай тап къурай билгени Хадис Батталовични усталыгъына шагъатлыкъ этгенден сора да, аны тирилигин кёргюзтеди.

Санаторий-курорт системада ишлеген Botталаны Валерий, журналист Botталаны Мухтар, устаз Botталаны Любовь, дагъыда кёп белгили адамла чыкъгъандыла бу тукъумдан. Сёзсюз, тукъуму юсюнден тынгылы илму ишхазалгъан бызынгылы жашчыкъ Botталаны Борис да аладан бири боллъкъду.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

МИЛЛЕТИБИЗНИ АЙТХЫЛЫКЪ АДАМЛАРЫ

Надежда Крупская Эней улугъа бийик багъа берген эди

Малкъар халкъны тарыхында акъуллары, билимлери, адеп-къылыкълары бла да миллетлеринде таза ниет бла къуллукъ этген адамат адамла кёп болгъандыла. Аладан бирлерини Энейланы Магометни юсюнден кеси къулагъым бла эшитген бир къауум шарт бла газет окъуучуланы шагъырей этерге сюеме.

1959 жылда Нальчикде Ленин атлы орамда кетип баргъанымлай, Тёппеланы Къанийге тюбедим. Ол Быллымда школда устаз болуп ишлегенде, мени окъутуп тургъанды. Къолунда экю ауур хуржун бар эди да, аладан бирим мени къолума тутдурады да, былай айтады: «Мени бла юйге кел, сени бир сейирлик адам бла шагъырей этейим». Къаний кеси уа ол заманда облсовпрофда инструктор.

Юйге кирсек - эки уллайгъан оруслу тиширыу бла Къулийланы Балкъыз (Чыпчыкъланы Магометни юй бийчеси). Ала бла саламлашабыз да, мен кетер акъыл бла ёрге турама. Къаний аны эслейди да: «Жашым, сен бир жары да кетмейсе, столда бизге шапалыкъ этерикседе», - деп, мени тохтатады. Эрлай столгъа ашазыкъ салады. Мен шампан шешаны ачып, къонакъланы рюмкаларына аз-аздан къуйдум. Тиширыула ашдан, ичиген да хазна жюкъ къоратмадыла.

Хапарларына тынгылай кеттенде, тиширыуладан бирлери Энейланы Магометни юй бийчеси болгъанынангыладым. Баям, Къаний аны бла ёрттеден шагъырей болур эди. Сёлеше келдиле да, Къаний анга лакъырда халда былай сорду: «Сен биринчи кере Магомет бла къалай таныышып, аны къолгъа къалай этген эдинг?» Ол заманда Магометни юй бийчеси былай хапар айтды:

- Мени атам, анам да, аланы ата-аналары да коммунист нитетли адамла эдиле. Бир жолда Тёлилисиде жашырын жыйылыугъа ала бла мен да бардым. Атамы бла анамы орталарында олтурама. Жыйылыу башланады. Революционерле, бир бирлерини ызларындан чыгъып, докладла этедиле.

Бир ненча адамдан сора трибунагъа Эней улу чыгъады. Аны къолунда къагъыты, къаламы да жокъ эди. Шатык ауаз бла орус тилде сагъатдан артыкъ сёлешди. Бир-бир сёзлеринде аны орус болмагъаны сезилде эди. Алай терен билимлилигги, политика чыныгъылугъу кёплени сейирсиндирди. Докладын бошагъанлай, жыйылгъанла бирден гюрюлдеп кюрс уруп, анга ыразылыкъларын билдиргиндиле. Атам бла анам бу жаш адамны фахмусуна, билимлилигине, жашауну терен ангылагъанына, политика болумгъа терен тюшюннгенине къууаннган окъуна этдиле да: «Кёрюрсюз, ол дуниягъа аты айтылгъан адам болмаса!» - деп, анга уллу багъа бердиле.

Тюш бла жыйылыу ишин бир кесекге тохтатды. Биз да залдан фойеге чыкъдыкъ. Атам анама бла манга: «Быллайдан ары-бери кетмей туругъуз, мен бусагъатдан къайтайым», - деп кетди. Кёп да мычымай Магометни алып келди да: «Бу юй бийчем, бу уа къызым», - деп танышдыргъы. Ол биринчи кере шагъырей болгъан кюнюбюз эди деп тиширыу Къанийни кёзюне тюрслеп къарады.

Ала, ашха-суугъа узала, бир кесек олтургъандан сора бирягы Къаний былай сорду: «Сабийлеринги орусладуда деп нек жаздыргъан эдинг?»

- Ол затда мени не аз да юняхым, терслигим жокъду. Магомет ёлгенден сора аны антлы тенги А.И.Микоян: «Ол фахмулу, акъыллы адамны сабийлери анга ушап билимли болурларына ишек жокъду. Башха миллетденги дерле, жашауда кеслерине тийишли жер табарларына чырмау болгъанлай турурла, аны себепли кесинги миллетинге жаздыр...» - деген эди.

Баям, Микоян аны ангылагъанды, малкъарлыдыла деп жазылсала, аланы жашаулары тынч болмазын. Мени акъылма кёре, ол окомлулукъ этгенди. Алай болмаса, Магометни жашы Тимур илмуда аллай уллу жетишимлеге не хазна жетишир эди. Тап билими, акъылы бола тургъанлай да. Ол космос кенгликлени илеуде бек биринчи академикди деп айтылгъаны бизге ёмюрледе да ёхтемлик бергенлей турлукъду.

Магометни юй бийчеси ол кюн дагъыда быллай шартны тансыкълап эсгерди: «Коммунист партияны Ара Комитети советлени кезиуюнде жюз адамны сайлап, Москвада окъутургъа жыйды. Аланы арасында Энейланы Магомет да бар эди. Ары дери Магомет мени не театргъа, не киногъа, не башха тюрлю жамааут жыйылгъан жерлеге этлмеюр эди.

Бир кюн а юйге ашыгъышлы кирди да: «Теркирек кийин, окъууну бошагъаныбызгъа аталгъан ингирге барабыз», - деди. Омакъ жасалгъан залда Н.К.Крупская, окъуну бошагъанланы алгъышлап, хар бирине багъа биче, былай айтды: «Кёбюгюз кёп салып окъудугъуз, ири билим алдыгъыз, сау болугъуз. Сиз тынгылы жерледе бет жарыкълы къуллукъ этталлыкъсыз. Алай Энейланы Магометни энчи белгилеркеди. Аны билими бизден къайда уллуду», - деп, кьызыл диплом бла багъалы саугъаны къолуна тутдурду».

Магометни юй бийчеси аз заманчыкъгъа тюбешген кезиуде башха да кёп сейир затла айтхан эди. Бизни жазыучуларыбыз, журналистлерибиз, тарыхчыларыбыз, алимлерибиз бу айтхылыкъ адамлыбы зны жашау жолун, ишин тинтип, халкъны эсинде ёмюрледе къалырча этселе, инсанлыкъ борчларын толтурур эдиле. Башха миллетле аллай акъыллы, фахмулу, билимли адамларын кёкге кётюредиле, тёлюден-тёлюге аманат этедиле. Биз да халкъбыз, ол борчубузну толтурургъа уллу кёллю болмайыкъ. Эней улу Къабарты-Малкъарда, Чечен-Ингушда, Ростовда, Москвада да къуллукъ эттенди. Аны юсюнден архивледе шартла кёпдюле. Ким биледи, жаш алимлерибиз бу сыйлы борчну къолгъа алыр эселе уа.

ТОЛГЪУРЛАНЫ Бекмырза,
урушну, урунуну да ветераны.

Редакциягъа къагыт

Суратдагъы адамла танылгъандыла

«Заман» газетде чыгъа тургъан эски суратла миллетни тарыхыны бетлерин ачыкъайдыла, озгъан заманлагъа къайтыргъа себеп боладыла. Алада адамланы къадарлары бла Османланы Хыйсагъа да сау болсунла дейме.

Газетни бу номерин эллиле бирден бирге берип, абадан адамлагъа соруп айланнганбыз. Газет Бапыналаны Фатимат (Геграланы) жеттенлей, суратдагъыланы барын да санагъанды. Ол уруш аллы жыллада эл ныгъыщда алынгнанды. Сурат кеси да Бапыналаны Хажи-Дауутну къызы Жюзюмде сакъланады.

Энди уа суратдагъы адамла бла, Бапыналаны Фатимат айтханнга кёре, шагъырей этейик. Биринчи тизгинде таянып тургъан эр кишиле (солдан онгнга) школну директору, дюгерли жаш Александр Савельевич Цавкулов. Экинчиси - устаз Александр Савич Крутов. Экинчи тизгинде олтуруп тургъан къызла (солдан онгнга) Сюйондюкланы Мариям, Бапыналаны Марзият, Геграланы Мариям, устаз Татьяна Петровна Кузьмина, Жазаланы Баття, Къудайланы Фаризат.

Ючюнчю тизгинде сюелип тургъан жашла (солдан онга) Къулийланы Исмайыл, Жазаланы Амушну жашы Баттал, Жазаланы Мажит, Баштакъланы Гитчени жашы Юсюп.

Бапыналаны Марзият, Геграланы Мариям эм Къудайланы Фаризат саудула. Ёмюрлери узакъ болсун.

ГАЗАЛАНЫ Исхакъ.

Эсде тутуу

Элни ишин эр жакълар

Бабаланы Хамитни жашы Къууанч кёп жылланы тау миллетни иймагъы, ёкюлю болгъанлай тургъанды. Аны гиртчилигини, жигитлигини, батырлыгъыны юсюнден халкъда кёп хапар, таурух да жюрюйдю. Баба улну аллына тилек бла, жарсыу бла келгенлеге аны жандауурлугъуну юсюнден а айтмай окъуна къой!

Алай, не медет, къара жазыу аны бизни арабыздан суууруп, алып кетди. Ол бушуу юкюден бери тамам беш жыл озгъанды. Аны юсюнден алгъаракъда статьяланы, очеркле-ни, эсгериулени, назмуланы бирикдирген аламат китап да чыкъгъанды.

Бюгюн а биз, багъалы газет окъуучула, сизни Малкъарны белгили поэти Ёлмезланы Муссаны жашы Мурадинни Бабаланы Къууанчха жоралланган назмусу бла шагъырей этерге сюебиз.

Чынты таулу улан эдинг, Къууанч, сен.
Игиликге туугъан эдинг, Къууанч, сен.
Малкъар халкъны ёхтемлиги, ёкюлю,
Халкъ ишинде сен болмадынг экили.

Туугъан ананг сени ариу ёсдюрдю.
Къарт да, жаш да намыс этди, кётюрдю.
Халкъ ёкюлю, сен къайгъырдынг халкъынга,
Махтау-ыспас сурамадынг хакъына.
Ушар кибик, эркин учхан къушлагъа,
Къанат бердинг жете келген жашлагъа.
«Чыгъарайым, - дец,- халкъымы тюзлюкге!» -
Жол ишлединг, жарсыуун алып жюкте.

Къыльыч кибик бир жаш эдинг,
Къууанч, сен.
Ёкюллеге жолдаш эдинг, Къууанч, сен.
Кючлюлеге, сатхылчагъа баз болдунг:
«Халкъым!» - деген уланлагъа баш болдунг.

Халкъын сатхан мынафыкъгъа кечилмез.
Жюрек отунг ёмюрде да ёчюлмез.
Жулдуз кибик, жол юйретир бизге ол.
Кёп эдинг сен, аз жашап. Жаннетли бол!

Таулу халкъны ёхтемлиги, иймагъы,
Ушай эдинг Бахсан башы къаягъа.
Хау, сен эдинг таулуланы таянчы,
Деу билеги, кенг къанаты, къууанчы!

Махтау болсун сени тапхан анагъа.
Эки эгечинг: ыспас, хурмет - алагъа.
Юйдегинге, жашчыкъларгъа, къызчыкъгъа, -
Мёлек кибик, нюр жаннган жулдузчукъгъа.

Чынтты таулу улан эдинг, Къууанч, сен.
Игиликге туугъан эдинг, Къууанч, сен.
Халкъ адамы бой салмайды ёлюмге.
Биргебизге жашарыкъса ёмюрге!

Ыспас

Къайсы жаны бла да юлгю алырчады

Алгъаракъда, Къашхатауда жашагъан Нёгерланы Алийни бла Валентинаны атларына РФ-ни МВД-сыны ич аскерлерини Санкт-Петербургда аскер институтуну эм 1-чи батальонуну командованиясындан, институтну башчысы генерал-майор Михаил Тарасов къол салып, ыспас къагъыт келгенди.

«Курсантланы 1-чи батальонуну 2-чи ротасыны 2-чи взводуну командирини орунбасары старшина Нёгерланы Артур аскер институтда окъуганда заманындан бери тёрт жылны кичи командири къуллугъундады. Ол кезиуню ичинде таулу жаш кесин низамлы, муратына жетерге итингген командирча, кертичи эм кимге да болушургъа хазыр болгъан тенгча танытханды. Ол къыйын болумладан къоркъа билмейди. Окъутуу программада айтылгъан затлагъа терен сингеди, дерследе билимин тири кёргюзтеди эм ёсдюреди.

Артурну адамлыкъ ышанлары кёпле юлгю алырчадыла. Ол, жарсыулу вопросланы терк ангылап, аланы баш сылтауларын ачыкъларгъа устады. Кесини командирлерине керти болушлукъуду, Россей Федерацияны - Ата журтуну чынтты уланыды», - деп жазылады ол къагъытда.

Школда окъуганы кезиуюнде окъуна Артурну аскерге сейири уллу болгъанды. Бу институтха да ма аны ючюн киргенди. Биринчи жыл окъуна къуллугъун ири бардыргъаны ючюн ёшюнге такъгъан белги бла саугъаланнганды. Экинчи курсда окъуй тургъанда да, Санкт-Петербургну Красносельский районуну администрациясыны башчысы да таулу жашха борчуна кертичилигини белгисин бергенди.

Быйыл да Санкт-Петербургну ич ишлерини шахар управлениясы Артурну милицияны айырмалы белгисине тийишли кёргенди.

Институтда таулу жаш, окъуудача, спортда да ахшы жетишимле болдурады. Ол къол тутушуугъан бла самбодан эм дзюдодан институтну чемпионуду. Экинчи курсда окъуган заманында уа Россейни право сакъларгъан органларыны чемпионатында экинчи жерге тийишли болгъанды.

Артур Бабугентде школда окъуганында да аскер къол тутушуу бла кюрешип тургъанды. Россейни Юг жаны-ны эки керге чемпионуду. Къуралыбызны чемпионатыны да призёруду.

Быйыл Нёгер улу институтну бошайды. Бюгюнлюкде ол диплом ишин жаза турады. Окъуудан сора Юг федеральный округда къуллукъ этерге сюеди.

ОСМАНЛАНЫ Айшат.

Сязбер

Сёзберде битеу сёзле «Ким?», «Не?» деген соруулагъа жуап этерге керекдиле. Энчи сёзле жазылмайдыла.

			л	у
			л	у
			л	у
			л	у
			*	*
			ч	е
			ч	е
			*	*
			о	к
			о	к
			о	к
			*	*
			а	х
			а	х

Газетни 51-чи номеринде басмаланнган сёзберни жууаплары.

г	у	л	о	ч		с		ж	у	кь	а			
е		а			с	ы	р	а			ы	з		
д	у	гъ	у	м		я		н			л			
и		ы		ы	с	х	ы	н	д	ы	к			
г	у	м	у	л		ы		е			кь			
и			с	ы	й	р	а	т				г		
н	а	р	т				й		а	т	ы			
	я		у	н	д	у	р	у	кь			л		
ю	з	ю	к		е		а		ы	х	ы			
л			к	е	б	и	н		л					
г	а	б	у		е		ч				ш			
ю		о		а	р	т	ы	кь	л	ы	кь			
	а	з	а	т		о				т				
о	кь	а		а	й	т	х	ы	л	ы	кь			

ТАМБЛА - БИТЕУДУНИЯ МЕТЕОРОЛОГИЯНЫ КЮНЮДЮ

Прогнозланы тюзлюгю ёсерикди

Бир кюн автобусда бара: « Мен кюнню халыны кюсюнден толу хапар эшитмей тышына чыкъмайма», - дегенни эшитдим. Кесигиз ангылагъандан, гидромет арада ишлеген адамгъа уа андан уллу саугъа къайда.

Бир-бирле, биз айтхан информациябызны эсибизге къалай тюшсе алай къурашдыргъан сунадыла. Ол терс юкмду. 24 сагъатдан боллукъ хауа тюрлениулени юсюнден информацияны Атлантика тенгизден Шош тенгизге дери тинтип, заманында тохташдыргъан тынч иш тюйюлдю. Россейни Гидметарасына мингле бла станцияла жангы билдириулерин хар юч сагъатдан жибергенлей турадыла. Ол информация уа картлада кёрпюзтюледиле. Жер-жерли синоптикле да кеслеринде прогнозну, алагъа таяна, жарашдырадыла. Озгъан жылда синоптикле берген информацияла саулай республикада 92 процентге тюз болгъандыла, Нальчикде уа- 90 процентге.

Бизни Гидрометарада синоптикле бла бирге агрометеорологла, гидрологла, метеорологла, гидрографика партия эм информацияны алып тинтген хауум да ишлейдиле. Он жылны ичинде коллективге Е. Богаченко баш чылыкъ этеди. Ол гидрометеорология станцияланы бла постланы миялк-техника базаларын ючлендирир онгланы тапханды. 2007 жылда Север Кавказдагъы араланы ичинде Къабарты-Малкъардагъы бек ахшы ишлегенледен бирине, Е. Богаченко уа ЮФО-ну Росгидромет системасында бек ири башчыгъа саналгъанды.

Тарыхха къарасакъ, метеорология тинтиуле Русьда эртеден бардырыладыла. Алай бу службаны юсюнден билдириу 1872 жылны январь айынданы белгилиди. 1-чи январьда Петербургну баш физика обсерваториясы 26 россей эм эки тыш къураллы станцияланы хауада боллукъ тюрлениулени юсюрлинден билдириулери бла биринчи биллетленни чыгъаргъан эди. Север Кавказда уа аллай биринчи станция 1745 жылда Астрахань шахарда ачылгъан эди. Бизни республикадагъы Нальчик эм Прохладная метеостанцияла 115 жылдан бери ишлейдиле. 1921 жылдан бери ала Огъары Курпда, Эски Черекде, Чёрная Речкада, Къашхатауда эм Терек шахарда ачылгъандыла. 1940-1960 жыллада республиканы жеринде аланы саны 65-ге жете эди. Жарсыугъа, биогонлеге дери аланы барысын да сакълар онг болмагъанды.

Дуниядa бола тургъан хауа болумла бизни республикада да эсленедиле. Сёз ючюн, 2007 жылны январь айы орта мардадан 5-6 градусса жылы эди. Быйылгы уа аллай бирге суукъ болгъанды.

Аламда хауаны температурасы ёсе баргъаны бла бирге къызыу эм суукъ юкнле ёсе барлыкъларды тура болады. 1890-1990 жылланы ичинде Россейни жеринде хауаны орта температурасы 1 градуса ёсгенди. Юсюбюздеги жюжылыкъны ахырына он кёрюмдю энтта 2-4 градусса кётюрюлсе, алимлени оюмларына кёре, къызыулукъ бла бирге суукълукъ да келликди. Алай ол къачан боллугъун а бир киши да айталмайды, нек дегенде беш кюнден алгъа бюгонлюкде хауаны болумун тохташдырыр онг жокъду. Жарсыугъа, Росгидромет, технологияларыны эскиргенлери бла байламлы берген прогнозларыны тюзлюгю бла дуниядa жаланда жетинчи жердеди.

Ол болумну тюрлендирир мурат бла энчи комиссия «Модернизация и развитие системы государственного мониторинга окружающей среды (2009-2015 гг.)» деген федеральный целевой программаны проектин жарашдыргъанды. Анга тийишлиликде жуукъ кезиуде хауада болгъан тюрлениулени Росгидрометде болгъандан 2000 керге терк тинтирик компьютерни сатып алыр мурат барды.

Бизни республикада жангы автоматизацияны Нальчикде, Прохладныйде, Терс-Къолда эм Чегетде орналгъан метеостанцияла хайырланыллыкъдыла. Тырнауузда уа автоматизацияланнган станцияны ачар умут барды.

Валентина ОРЛОВА,
агрометеоролог,
Россейни Гидромет
службасыны сыйлы ишчиси.

Къарындаш республикада

Юч минутха - 250 чык

Къарачай-Черкесиядан чемер къоллу тиширыу усталыгъын кёрюзтгенди.Бу кюнледе КъЧ-де терк эшиуде эришген тиширыуланы биринчи чемпионатлары бардырылгъанды.

Ол бир ненча кезиуге бёлюнюп ётдюрюлгенди. Анга къатышырыкъланы сайлау бла байламлы турла Къарачай-Черкес Республиканы битеу шахарларында эм районларында къуралгъан эдиле.

Аланы кезиулеринде жер-жерледе бек усталаны - ийнелени терк къымылдата, ариу эше билгенлени сайлагъандыла. Къарачай районну Кумыш аулунда ахыр тур бардырылгъанды, анга жер-жерледе эришиуледе хорлагъан 20 уста къатышхандыла. Эшиучюлени къоллары кымылдаулары къарагъанланы, судьяланы да сейир-тамаша этдиргенди.

Чемпионатда Кумыш ауулну библиотекачысы Лидия Къызылаличева хорлагъанды. Ол юч минутну ичинде 250 чык алгъанды. Ол кёрюмдю уа ингилизли тиширыу Хэйзел Тиндолл кёргюзтгенди дуния рекордган жаланда 5 чыкга азды. Алай Лидия арталлыда жарсымайды, судьялагъа келир чемпионатха тынгылы хазырланыргъа, тохташдырылгъан заманны ичинде (3 минут) 260 чык айландырырга сёз бергенди.

Владимир КАРАКОТОВ.

Къыйыдыкъ

Милициячыланы жалналарына иги кесек къошуллукъду

МВД-ны финанс-экономика департаментини начальнигини орунбасары Николай Максименко мындан алгъаракъда айтханнга кёре, президентини милициячыланы жалналарын кёбейтиу бла байламлы буюруулларын толтурургъа ведомство хазырды.

- МВД-ны къуллукъчуларыны иш хакълары февральда 9 процентге кёбейтилгенди, - деген журналистлеге генерал Николай Максименко. - Октябрьден баш лап дагъыда аллай бир къошуллукъду. Ведомствону 3 жылгъа бюджети къабыл этилгенди.

Алайды да, бюгонлюкде биз келир заманда иш хакъ къалай кёбейе барлыгъыны юсюнден да хапар айтыргъа боллукъбуз. Сёз ючюн, 2009 жылда милициячыланы барысыны да иш хакъларына 7 процент къошулурукъду, 2010 жылда уа – дагъыда 6,5 процент. Андан тышындан да былай чертиргге боллукъма: МВД-ны бюджетин социальный жаны бла игилендириуню мадарлары этилликдиле. Ич ишлени органларыны эм ич аскерлени составларыны ахча жалналары эм айлыкъ иш хакълары, пособиялары эм компенсациялары, бизни ведомствону пенсионерлерини пенсия ахчалары Министерствону бюджетини ючюлюшюнден экисин тутадыла.

Николай Максименко ангылатханыча, офицерле эм рядовой состав алыучу битеу ахча тёлеуле да кёбейе барлыкъдыла. Ол санда аш-азыкъ паёк ючюн тёлениучю компенсация да. Ол паёк озгъан жылда декабрь айда тыйылгъанды, аны орунуна ахча тёленеди, ол а чын ючюн тёлленген окладха кёшуулп бериледи.

Кертиди, офицер составны иш хакъларына къошулгъан ахча рядовойланы иш хакъларына къошулгъандан эсе иги кесекге кёбюрек боллукъду. Сёз ючюн, орта звенону офицерини иш хакъы быйылны ахырына 16,9 минг сом боллукъду (эндиге дери аны орталыкъ ёлчеми 14,3 минг сом эди). Рядовойла уа жылны ахырына 11,3 минг сом аллыкъдыла (февральгъа дери 9,5 минг сом болгъанды).

Декабрь айдан бери чын ючюн берилген эм къуллукъ ючюн тёленген ахча 15 процентге кёбейтилгенлерин эсге алсакъ, милиционерлени жалналарына быйыл иги кесек ахча къошуллукъду. Бирда болмаса да, ол къошакъ официально айтылгъан инфляциядан (8,5 процент болур деп белгиленнгенди) эсе кёбюрекди. Алай иш хакъгъа келир жыллада къошуллукъ ахчаны багъаланы ёсюулери «жутуп» къояр деген къоркъуу да барды.

Ич ишле министерствону пенсионерлерини (шёндю ала 690 мингнге жууукъ адам бардыла) пенсияларына да 9 процент къошулукъду. Октябрьден баш лап бу пенсиячыланы пенсиялары дагъыда 9 процентге кёбейирикдиле. Алай бла жылны ахырында пенсиягъа жыл санлары жетип чыкъгъан милициячыла орта эсеп бла 6300 сом, инвалидле-пенсиячыла - 6600 сом, кечиндиргген адамлары ёлгени ючюн пенсия тохташдырылгъанла уа - 3350 сом аллыкъдыла.

«Известия» газетден.

Билдириу

Эшиклери хар кимге да ачыкъдыла

26-чы мартда 15 сагъатда Къырал концерт залда «Ошхамахо» эм «Минги-Тау» литература-суратлау журналланы биринчи номерлери чыкъганлы 50 жыл толгъанына аталгъан къууанчлы ишле бардырыллыкъдыла.

Алагъа ким сюйсе да келирге эм хакъсыз киринге боллукъду. Концерт программасында уа «Амикс» жыр-тепсеу къауум усталыгъын кёргюзтюрюкдю.

КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосу, КъМР-ни Жазыучуларыны союзу, «Ошхамахо» эм «Минги-Тау» журналланы редакциялары.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01 Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-68-72.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы,рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю 47-31-28.
Бухгалтерия- 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.

Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпюю алмайды.

Газет Басманы эм аллаты информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регионун инспекциясы 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —И—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы политграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 42-06-51, 42-19-97

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады.
21.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат - дежурный редактор; жууаплы секретарьны орунбасары - Гайыланы Рита; Зезаланы Лида (4-чю бет), Мисирланы Лейла (3-чю бет), Ахматланы Шахида (1-чи бет), Акушулланы Феруза (2-чи бет) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 1061

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5